

MUNKA ÉS PIHENÉS

Manapság nem tudunk egy szociológiai, statisztikai vagy pszichológiai szaklapot kinyitni, hogy ne találkozzunk benne munkával, szabadidővel, a kettő viszonyával foglalkozó cikkekkkel. De ugyanezeket a témákat találjuk napilapok, folyóiratok, magazinok hasábjain is. Nemzetközi szabadidővizsgálat folyik, tudományos alapon. Divat? Nem. Sokkal inkább probléma, napjaink problémája.

A középkor embere elfogadta, hogy a munka Isten akarata (vagy büntetése az első ember vétkéért), és nem törte a fejét. Dolgozott, tette azt, amit születésének körülményei, társadalmi helyzete alapján tennie kellett.

De változtak az idők; jött a felvilágosodás, az ipari forradalom, a gazdasági válságok — és megváltozott a munkáról, szabadidőről vallott felfogásunk. Ma pedig ott tartunk, hogy nemcsak egy társadalom gondol másként a munkára, mint elődei — de minden embernek sajátos véleménye van — legalább is a saját munkájáról. És milyen a munkáról vallott felfogása, olyan lesz véleménye szabadidejének felhasználásáról is.

(A magyar szakirodalom „szabad idő” kifejezéssel jelöli a munkán kívüli, de nem egészen szabadon választható tevékenységet, pl. közlekedést, háztartási munkát stb., míg „szabadidő” az az idő, melyet teljesen a magunk tetszése, kedvteléseink szerint tölthetünk el. Ez utóbbi eszmefuttatásunk tárgya.)

Emlékszem, nem is olyan régen nagyapám állandó trappban tartotta egész házanépét, nagyanyámtól kezdve fiain és leányain keresztül egészen unokáimig. „Lustaság az ördög párnája” — hirdette, és jaj volt annak, aki valami nem gyümölcsöző foglalkozással „lopta a napot”.

Ma is megtaláljuk még ezt az emberfaját. Puritán őseink felfogását vallják, akik a szabadidőben valamiféle elvetendőt láttak — lazsálást, semmittevést. Az ő számukra a pihenésnek egy értelme volt: erőgyűjtés a munkára.

Pedig a munka önmagában nem erény. A közömbös dolgok közé tartozik, amiből mi csinálhatunk erényt — vagy hibát. Valahol olvastam ezt a nagyon bölcs mondást: Az aranyborjút is gyors és kiváló munkában készítették, és harangokból is nagy precizitással öntöttek ágyúkat.

Gál Ferenc mondja a szabadidőről írott cikkében a Vigiliában: „A munkát és a szabadidőt nem lehet pusztán tárgyi kategóriának tekinteni. A személyes élet megnyilatkozási módjáról van szó, tehát úgy kell vennünk, mint az emberi élet kibontakozásának formáit.”

Mit ér az az élet, ahol csak munka és alvás váltakozik egymással? Egész emberségünk megújítására van szükségünk — és ehhez valami más is kell: pihentető, gazdagító szabadidő.

Másik típusú emberfajta az, aki gyűlöli a munkáját — mert nem azt teszi, amit szeretne, hanem amire a körülmények kényszerítették. Az ilyen ember alig várja, hogy ledobja tollát vagy vakolókanalát, becsukja írógépét vagy kikapcsolja fúrógépét. Számára akkor kezdődik az élet, ha befejezte a munkáját,

amikor azt és úgy tehet, ahogy akar. Életének legfontosabb része a munkán kívüli ideje.

Az ilyen ember a szabadidőben rendszerint a kikapcsolódást, a problémátlan időtöltést keresi. Életcéljának bizonytalansága összefügg szabadidő-telvékenységének fantáziátlanságával. Nem tud mit kezdeni önmagával — legkevésbé akkor, amikor lehetőséget kap, hogy maga döntsön arról, mit kezdjen az idejével.

„Nincs értelme annak a szabadidőnek, annak a hobbynak, amely a munkából való menekülést tükrözi — hanem annak, amely a munka magasabbrendű, művészi felfogása” — mondja Georg Friedmann amerikai szociológus.

Van két fajtája az embereknek, akik belevetik magukat a munkába — de különféle okból. Az egyik csoportnak eszköz a munka — a másiknak cél. Egyformán veszélyes mindkét felfogás.

Az egyik csoport beleveti magát a munkába — mert pénzre, mindig több pénzre van szüksége, hogy egyre növekvő igényeit kielégítse. Hajtja magát, mert csak a teljesítmény számít előtte — és mi lesz, ha a teljesítményben lemarad, ha kevesebb lesz a fizetése, alacsonyabb a beosztása, kisebb a háza vagy a lakása, öregebb az autója, kevesebb a szabadságban lejárt kilométere, mint a szomszédjának, a barátjának, a férje vagy a felesége barátjának. Dolgozik éjjel-nappal, munka után, szombaton, szabadságideje alatt. Másodállás, másod félállás, fuszítás . . . Szociológusok megállapították, hogy a kevesebb munkaidő kevesebb szabadidőt eredményez. Egy 1962-ben készült amerikai felmérés szerint a 32 órás hivatalos munkaidő mellé a dolgozók 20 %-a még egy teljes állást, 40 %-a pedig félállást vállalt. Egy magyarországi felmérés pedig azt mutatja, hogy a városi munkások vagy alkalmazottak 17, az értelmiségiek 20 %-ának volt rendszeres, vagy alkalmi mellékmunkája.

A folyton dolgozók másik részénél életszükséglet lett a munka. Dolgoznak a munkáért magáért. Ezek azok az emberek, akik péntek este hazaviszik az „okvetlenül sürgős” elintéznivalót, szabadságidőben elvállalják más helyettesítését, akik képtelenek helyüket fiatalabbaknak átadni. Ezeknek az embereknek a munka életük értelmévé vált — és ezzel elvesztették az élet valódi értelmét. Hajtják magukat — egy életen keresztül — miért? Biztos, hogy nem csak anyagiakért. Hajtják magukat, belevetik magukat a munkába, mert nem akarnak gondolkodni, nem akarnak szembenézni magukkal — vagy az Istennel. Vagy gőgösek, hiúk, önteltek, azt hiszik, más nem tudja megcsinálni a munkájukat. Ezek azok az emberek, akik, ha egyszer nyugdíjba kényszerítik őket, hamarosan összeroppannak, belepusztulnak a szabadidejükbe.

Ma már pszichológusok keresik az útját annak, hogyan tudják megszabadtani az embereket a munkadühtől. Mert mit ér az a munka, az erőltetett munkával megszerzett anyagi jólét, ha a gyermekek alig ismerik apjukat, mert vagy dolgozik, vagy esetleg a TV előtt pihen ki fáradalmait (csak gondolkozni ne kelljen!), és jaj annak a gyereknek, aki zavarja! — ha a feleségnek vagy a

férjnek összes problémáit magának kell megoldania, mert házastársának nyugodt együttlétre, csendes beszélgetésre — se ideje, se idegei?

Élet ez? Mire vezet ez? Mikor fognak ezek az emberek megpihenni? Amikor olyan öregek lesznek, hogy már nem tudnak dolgozni? De mit tudnak majd akkor mást csinálni?

Amikor sok pénzük lesz? Akkor, amikor nem tudják már élvezni, és nevető örököseik két kézzel szórják széjjel azt, amit egy életen keresztül gyűjtögettek?

Akkor lesz idejük a gyermekeik számára, amikor azoknak már nem lesz igényük erre az időre, nem lesz igényük rájuk?

Akkor lesz idejük házastársukra, amikor már nem tudnak egymásnak mit mondani, úgy elszoktak egymástól?

És a halálos ágyon kétségbeesve veszik majd észre, hogy soha nem volt idejük az Isten számára?

Egy nyáron gyönyörű helyen, hegyek között, erdőben végeztem a lelkigyakorlatomat. Reggel és délután volt kötött elmélkedésem, napközben jártam az erdőt, gyönyörködtem Isten szép világában. Egy nap mentemben elfogyott a kocsitűt előttem, alig látható ösvénnyé változott, meredek volt, sáros, a víz alámosta. Árkot ugrottam át, kapaszkodva bokorba, faágba. Balról meredeken emelkedett a hegy, jobbról zuhant alá az alul rohanó, széles folyóig . . . Én csak mentem, mert ahol ösvény van, ott lehet menni . . . Vagy két óra múlva elfogyott az ösvény, és én ott álltam a hegyipataktól körülfogott szikla tetején. Út semerre, csak visszafelé. Fáradt voltam, féltem az alámosott úttól, a lecsúszástól, a lábtöréstől — senki nem tudja, hol vagyok, hisz én magam sem tudtam . . . Rettenetesen kifáradva épp hogy beestem az elmélkedésre. És utána jött a lelkiismeretvizsgálat: Mire jöttem ide? Nem azért, hogy Istenel és a lelkeimmel foglalkozzam? Mennyi gondolatom volt egész „túrám” alatt az Istenre? Amikor kértem, hogy segítsen épen hazaérkezni. Mit használt ez a lelkemnek, mi köze volt az egésznek a lelkigyakorlathoz? Mi volt a célom? Hogy bizonyítsam magamnak, mennyire, „fit” vagyok? Nem akartam lemaradni társam mögött, aki mindennap megkérdezte, láttam-e ezt, jártam-e arra? Elkapott a teljesítmény ördöge? Nem tudtam csendben megmaradni magammal, féltem szembenézni problémáimmal?

És akkor eszembe jutott egy másik lelkigyakorlat, amikor volt valami nehéz problémám, erre elindultam és 2 óra alatt valami 15 km-t rohantam, hogy „kijerődjek” a problémámtól. Mikor hazaérkeztem és az eredményre büszkén elmondtam a lelkigyakorlatvezetőnek, csendesesen megkérdezte: „És nem lett volna egyszerűbb leülni a tabernákulum elé és „kibeszélni”, úgy megoldani a problémáját?”

Kissé sértette önérzetemet, hogy tíz év alatt nem lettem okosabb, bölcsőbb — de ez az igazság!

És mennyire nem lettünk okosabbak — csaknem valamennyien! Ha szabadságra megyünk — ugyan ki megy ma közülünk pihenni? Idegen tájak várnak bennünket; szórakozni vágyunk: éjjeleket áttáncolni, átmulatni; az egész év-

ben berozsásodott csontjainkat akarjuk megmozgatni: úszunk, teniszezünk, hegyre mászunk — vagy legalább is „mini-golfozunk”; kilométer számra fényképezünk, filmezünk, hogy legyen mit mutogatnunk télen a barátainknak, akik szintén mutogatják nekünk az ő képeiket; süttetjük magunkat óraszám a nappal és leégyve, fáradtan zuhanunk ágyunkba, mert dicsekedni akarunk majd pompás barna színünkkel . . .

De: láttunk-e egész szabadságunk alatt egy szép napfelkeltét? Ültünk-e hegyi rét legelőjén, hosszan elmerülve a kilátásban? Sétáltunk-e fenyőerdőben, nagyokat lélegezve, hallgatva a csendet? Néztünk-e alkonyatban hegyi réten legelő őzeket? Elbeszélgettünk-e falusi emberekkel vasárnap délután egy pohár bor mellett, hallgatva problémáikat, örülve örömeiknek? Kergettünk-e lepkét lányunkkal, halásztunk-e fiunkkal, ültünk-e párunk kezét tartva egy erdőszéli padon? Vitorlázunk-e családukkal, megnéztünk-e együtt egy régi várromot, kutattuk-e együtt történetét, legendáit? Elmerültünk-e falusi templomok vasárnapi miséjének áhítatában, tudtuk-e élvezni egy szombati litánia ma már oly ritka hangulatát?

Elolvastuk-e azt a könyvet, amire soha nem volt időnk év közben? Vagy meghallgattuk-e azt a hanglemezt, amit már régen meg akartunk hallgatni nyugodtan, elmélyedve? Megcsináltuk-e azt a kézimunkát, megfestettük-e azt a képet, megépítettük-e azt a szekrényt, aminek elkészítését mindig megakadályozta az időhiány?

Adtunk-e időt Istenünknek?

Éltük-e, élveztük-e az életet, tudtuk-e megállni, megpihenni, nagyra nyitott szemmel csodálkozni? Pihentünk-e, gazdagodtunk-e, megnyugodtunk-e, erőt gyűjtöttünk-e?

Egész életünk arra irányul, hogy minél többet birtokoljunk — ahelyett, hogy arra törekednénk: minél többek legyünk.

De többek nem akkor leszünk, ha mindig, megállás, reflektálás nélkül dolgozunk. Persze, akkor sem, ha életünket a szent semmittevés szolgálatába állítjuk. Talán közhelynek hangzik, de én a helyes arányt a Teremtő Isten képében találom meg: Dolgozott, megalkotta a világot, szépséget teremtett, gazdagította az embereket — és a hetedik napon megpihent.

Igen. Tenni, alkotni, embertársaink javára, az Élet szépítésére, gazdagítására — és megpihenni, hogy mi magunk gazdagodjunk, növekedjünk — a magunk és az Isten javára . . .

Nem szép feladat, nem szép élet ez? Nagybetűs Élet.

Ujváry Julianna

LEVÉL A MINDENNAPOKBÓL

Ha teljesítményben könyvelik el az értéket, én a jószándéknál alig jutok többre. Az újabb jófeltételek is csak arra valók, hogy számon tarthassam, mit mulasztok el. Két zsandárral üldöztetem magam, hogy a legszükségesebb követelményeknek megfelel-